

بسم الله الرحمن الرحيم

واژگان

- ١- تَوَلَّتُمْ (تَوَلَّى عَنْ: اعراض کردن) : روی گردان شدید. (آیه ٦٤)
- ٢- اعْدَدُوا (عَدُو: تجاوز کردن به حقوق دیگران) : تجاوز کردن. (آیه ٦٥)
- ٣- خَاسِئِينَ (خَسَأ: طرد شدن؛ طرد کردن) : رانده شدگان. این واژه ابتدا برای طرد سگ به کار رفته، ولی سپس به طور عام استعمال شده است. (آیه ٦٥)
- ٤- نَكَال: عقوبی که مایه‌ی عبرت دیگران باشد. (آیه ٦٦)
- ٥- هُزُواً: مسخره کردن و اهانت کردن. (آیه ٦٧)

نکات تفسیری

آیه ٦٢

٦٢/١ آیا پیروی از هر آیینی مایه‌ی نجات است؟

این آیه هرگز ناظر به نظریه‌ی صلح کلی و پلورالیزم ادیان (اهل نجات بودن پیروان تمامی مسالک و مقبولیت همه‌ی ادیان در همه‌ی اعصار) نیست. به عبارت دیگر، نمی‌گوید که تمام شرایع آسمانی رسمیت دارند و بشر در انتخاب هر کدام از آن‌ها آزاد است؛ بلکه مطابق آیات قرآن، در عصر حاضر جز دین اسلام، آیینی در نزد خداوند پذیرفته نیست.

وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ
و هر کس جز اسلام (و تسلیم در برابر فرمان حق)، آیینی برای خود انتخاب کند، از او پذیرفته نخواهد شد؛ و او در آخرت، از زیانکاران است. (آل عمران/٨٥)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ ...
ای کسانی که کتاب (خدا) به شما داده شده‌ا به آن‌چه (بر پیامبر خود) نازل کردیم
- و هماهنگ با نشانه‌هایی است که با شمامت - ایمان بیاورید... (نساء/٤٧)

مردم به موسی گفتند: «بگو چه کسی او را کشته است؟»
موسی عليه‌السلام به امر خداوند گاوی درخواست کرد. پس در پی آن گاو برآمده و آن را نزد جوانی از بنی‌اسرائیل یافتند.

او گفت: «آن را جز به پوستی پر از طلانمی فروشم!»

آن‌ها نزد موسی آمدند و ماجرا را برای آن حضرت بازگو کردند.

حضرت فرمود: «باید آن را بخرید!»

آن را خریدند و آوردند.

موسی عليه‌السلام دستور داد گاو را ذبح کنند و با دم آن بر مرده بزنند. وقتی چنین کردند، مقتول زنده شد و قاتل خویش را معرفی نمود.»

٦٧/٢ چرا ذبح گاو؟

علت این‌که خداوند دستور به ذبح گاو داده، این بود که بنی‌اسرائیل، سابقه‌ی گوساله‌پرستی داشته و محبت به گاو در اعمق روح‌شان ریشه دوانده بود. خداوند نیز برای شکستن تقدیس آن، امر به ذبح گاو فرمود. جالب آن است که در نهایت، اوصافی که برای گاو ذکر شد با گاو مقدس مصریان مطابقت می‌کرد!

پیام‌ها

۱- آرامش، در گرو خداباوری، فرجام‌اندیشی و شایسته‌کرداری است. «آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ... عَمِلَ صَالِحًا... لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُون» (آیه ٦٢)

۲- عبرت گرفتن و پندپذیری، نیازمند داشتن تقواست. «مَوْعِظَةً لِلْمُمْقَنِينَ» (آیه ٦٦)

۳- اگر فرمان خداوند، مطابق با ذهن و سلیقه‌ی ما نبود، نباید آن را انکار کنیم. «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ... أَتَتَّبِعُدُنَا هُزُواً» (آیه ٦٧)

۴- مسخره کردن، کار افراد جاهل و بی‌خرد است. «إِنَّ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» (آیه ٦٧)

۵- روح تکبیر و خودبینی نه تنها در عمل؛ بلکه در گفتار بنی‌اسرائیل نیز منعکس است. (در این آیه کلمه‌ی «لَنَا» دو بار تکرار شده و به جای «رَبَّنَا» کلمه‌ی «رَبَّكَ» آمده است). (آیه ٦٨)

آیه ۶۵:**اصحاب سبت:**

سرگذشت این گروه، به طور مفصل، در آیه‌ی ۱۶۳ سوره‌ی اعراف آمده است و خلاصه‌ی آن، از این قرار است که خداوند، صید ماهی را در روز شنبه بر آنان حرام کرده بود. از قضا، در این روز ماهی‌های بیشتری به طرف ساحل می‌آمد. این امر سبب شد تا آنان برای از دست ندادن این فرصت، آبراههایی حفر کرده و ماهی‌ها را در آن حبس می‌کردند تا روز بعد، آن‌ها را صید کنند. این نوعی حقه‌ی شرعی برای فرار از فرمان خداوند بود. به همین دلیل، خداوند آنان را به شکل بوزینه درآورد و پس از سه روز به کلی هلاک کرد.

آیه ۶۶:**درس عبرت برای همه:**

امام باقر و امام صادق در توضیح این آیه فرمودند: «منظور از "ما بین یَدِيهَا" مردم نسل آن زمان و مراد از "ما خَلْفَهَا" ما مسلمانان هستیم».

يعني اين درس عبرت، مخصوص بنى إسرائيل نبود و همهی انسان‌ها را شامل می‌شود.

آیه ۶۷:**۶۷/۱ شأن نزول:**

این آیه و آیات بعدی تا آیه‌ی ۷۳، داستان گاو بنی إسرائیل را بیان می‌کند. نام‌گذاری این سوره به «بقره» نیز به همین دلیل است.

از امام رضا علیه السلام روایت شده است:

«مردی از بنی إسرائیل، یکی از خویشاوندان خود را کشت، سپس او را برداشت و در مسیر راه یکی از بهترین قبایل بنی إسرائیل افکند و به خونخواهی او برخاست.

از این رو، مفهوم این آیه، آن است که هر کس مطابق شریعت آسمانی زمان خود و باطاعت از پیامبر عصر خود، ایمان و عمل صالح داشته باشد، نجات می‌یابد و در پیشگاه خدا، هیچ گروهی بر گروه دیگر برتری ندارد. در حقیقت، اساس رستگاری در قیامت، این است که انسان به راستی و از صمیم قلب ایمان آورده باشد و آن را با عمل صالح توأم کند و تنها داشتن نام مسلمان، یهودی یا نصرانی باعث رستگاری نمی‌شود.

۶۲/۲ مراد از صابئان:

مراد از «صابئان» پیروان حضرت یحیی می‌باشند. اگر چه از نظر تاریخی، این دین از ادیان بسیار قدیمی محسوب می‌شود، ولی به دلیل گوشگیری و انزوای پیروان آن، اطلاعات چندانی از آن وجود ندارد. آن‌چه که روشن است، اصل این دین، هم‌چون سایر ادیان توحیدی مورد تأیید می‌باشد، ولی به تدریج، انحراف‌هایی چون تقدیس ستارگان و غسل‌های متعدد در آن راه یافته است.

آیه ۶۳:**۶۳/۱ ایمان اجباری؟:**

هدف از قرار دادن کوه بالای سر بنی إسرائیل، نشان دادن معجزه و نیز ترساندن آن‌ها از قدرت عظیم الهی و دعوت به عمل به دستورهای خداوند بوده است؛ نه اجبار بر ایمان؛ چرا که اگر این عمل موجب اکراه و اجبار می‌شد، می‌باشد ایمان می‌آوردد؛ در حالی که، به گفته‌ی قرآن کریم در آیه‌ی بعد، آن‌ها پس از دیدن این همه معجزات شگفت‌انگیز، باز هم ایمان نیاورند.

۶۳/۲ گرفتن آیات با قدرت:

از امام صادق علیه السلام پرسیدند:

«منظور از گرفتن آیات الهی با قوت و قدرت، قوت و قدرت جسمانی است یا معنوی و روحانی؟»

امام در پاسخ فرمود:

«هم با قدرت جسمانی و هم روحانی».